

ANTIBIOTIKLARGA CHIDAMLILIK MUAMMOSI VA UNI XAL ETISH YO'LLARI

Xolmirzayeva Shahnoza Baxtiyor qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fakulteti Farmatsiya yo'nalishi 2-guruh talabasi

scarce0108@mail.ru

Annotatsiya:

Antibiotiklarga chidamlilik (rezistentlik) bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimi uchun eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Mikroorganizmlarning antibiotiklarga moslashuvi natijasida ko'plab yuqumli kasalliklarni davolash qiyinlashmoqda, o'lim holatlari ortmoqda va tibbiy xarajatlar ko'paymoqda. Ushbu maqolada antibiotik rezistentligining kelib chiqish sabablari, uning jamiyatga ta'siri hamda ushbu muammoni bartaraf etish yo'llari yoritiladi. Xususan, antibiotiklardan oqilona foydalanish, infeksiyalarni oldini olish, yangi dori vositalarini yaratish va aholining tibbiy savodxonligini oshirish muhim choralar sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar:

Antibiotik, rezistentlik, infeksiya, mikroorganizmlar, davolash, sog'liqni saqlash, profilaktika.

Аннотация:

Антибиотикорезистентность является одной из самых серьёзных угроз для системы здравоохранения во всём мире. В результате адаптации микроорганизмов к лекарственным средствам эффективность лечения инфекционных заболеваний значительно снижается, увеличивается

смертность и экономические потери. В данной работе рассматриваются причины возникновения антибиотикорезистентности, её последствия для общества, а также основные пути решения проблемы. Особое внимание уделяется рациональному применению антибиотиков, профилактике инфекций, разработке новых препаратов и повышению медицинской грамотности населения.

Ключевые слова:

Антибиотики, резистентность, инфекция, микроорганизмы, лечение, здравоохранение, профилактика.

Abstract:

Antibiotic resistance is one of the most serious global health challenges of the modern world. Due to the ability of microorganisms to adapt to antibiotics, the treatment of infectious diseases has become more difficult, leading to increased mortality and healthcare costs. This article discusses the main causes of antibiotic resistance, its impact on society, and possible solutions to overcome this problem. Rational use of antibiotics, infection prevention, development of new drugs, and improvement of public health awareness are considered key strategies.

Keywords:

Antibiotics, resistance, infection, microorganisms, treatment, healthcare, prevention.

KIRISH

So‘nggi o‘n yilliklarda antibiotiklar insoniyat salomatligini saqlashda eng muhim tibbiy yutuqlardan biri sifatida e‘tirof etilib kelinmoqda. Ular ilgari o‘lim bilan yakunlanadigan ko‘plab yuqumli kasalliklarni samarali davolash imkonini

berdi, jarrohlik amaliyotlarini xavfsizroq qildi va millionlab insonlarning hayotini saqlab qoldi. Biroq bugungi kunda ushbu dori vositalarining haddan tashqari va noto‘g‘ri qo‘llanilishi natijasida jiddiy muammo – antibiotiklarga chidamlilik, ya’ni rezistentlik tobora kuchayib bormoqda. Bu holat zamonaviy tibbiyotning asosiy ustunlaridan birini xavf ostiga qo‘ymoqda.

Antibiotiklarga chidamlilik — bu mikroorganizmlarning vaqt o‘tishi bilan dorilarga moslashib, ularga ta’sir qilmaydigan holatga kelishidir. Bunday jarayon natijasida ilgari oson davolanadigan infeksiyalar bugungi kunda murakkab, uzoq davom etuvchi va hatto hayot uchun xavfli kasalliklarga aylanmoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti antibiotik rezistentligini XXI asrning eng yirik global tahdidlaridan biri sifatida baholamoqda. Har yili millionlab insonlar antibiotiklarga chidamli bakteriyalar sababli yuzaga keladigan asoratlardan vafot etmoqda.

Mazkur muammoning asosiy sabablari qatoriga shifokor tavsiyasisiz antibiotiklardan foydalanish, davolash kursini to‘liq tugatmaslik, noto‘g‘ri tashxis asosida dori buyurish, shuningdek, veterinariya va qishloq xo‘jaligida antibiotiklardan haddan tashqari foydalanish kiradi. Bu omillar mikroorganizmlarning genetik o‘zgarishiga olib kelib, yangi, kuchli va dori ta’siriga chidamli shtammlarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda.

Antibiotik rezistentligi nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy muammo ham hisoblanadi. U kasalliklarning davomiyligini uzaytiradi, shifoxonada yotish muddatini ko‘paytiradi, davolash xarajatlarini oshiradi va mehnat unumdorligining pasayishiga olib keladi. Eng xavflisi, agar bu muammo jiddiy nazoratga olinmasa, yaqin kelajakda oddiy infeksiyalar ham davolab bo‘lmas darajaga yetishi mumkin.

Shu sababli antibiotiklarga chidamlilik muammosini chuqur o‘rganish, uning kelib chiqish sabablarini aniqlash va samarali yechimlar ishlab chiqish bugungi

kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Ushbu mavzu jamiyat salomatligini saqlash va kelajak avlodlar hayotini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

MUHOKAMA

Antibiotiklarga chidamlilik muammosi bugungi kunda nafaqat tibbiyot sohasi, balki butun jamiyat uchun jiddiy xavf tug'dirayotgan global muammoga aylangan. Ushbu holat mikroorganizmlarning tez moslashuvi va genetik o'zgaruvchanligi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, noto'g'ri va nazoratsiz antibiotik qo'llanilishi bu jarayonni yanada tezlashtirmoqda. Natijada ilgari samarali bo'lgan ko'plab dori vositalari bugungi kunda o'z ta'sir kuchini yo'qotmoqda.

Muhokama shuni ko'rsatadiki, rezistentlikning keng tarqalishiga asosiy sabablar orasida aholining tibbiy savodxonligining pastligi muhim o'rin tutadi. Ko'plab insonlar shifokor bilan maslahatlashmasdan antibiotik qabul qiladi, davolash kursini belgilangan muddatdan oldin to'xtatadi yoki dozani o'zboshimchalik bilan kamaytiradi. Bunday yondashuv mikroorganizmlarning to'liq yo'q qilinmasligiga olib kelib, ularning kuchli va dori ta'siriga chidamli shakllarining paydo bo'lishiga sabab bo'ladi.

Shuningdek, tibbiyot muassasalarida ham muammo mavjud. Ba'zi hollarda shifokorlar laboratoriya tekshiruvlarini kutmasdan keng ta'sir doirasiga ega antibiotiklarni buyuradi. Bu esa aniq kasallik qo'zg'atuvchisini hisobga olmasdan davolashga olib keladi va rezistent shtammlar sonining oshishiga sabab bo'ladi. Veterinariya hamda qishloq xo'jaligida antibiotiklardan o'sishni tezlashtiruvchi vosita sifatida foydalanish ham muammoni yanada chuqurlashtirayotgan omillardan biridir.

Antibiotik rezistentligining oqibatlari juda keng ko'lamli. Bu holat kasalliklarning uzoq davom etishi, qayta kasallanish holatlarining ko'payishi,

shifoxonada yotish muddatining uzayishi va davolash xarajatlarining oshishiga olib keladi. Eng xavflisi, ayrim hollarda mavjud dori vositalari umuman samara bermay qolmoqda, bu esa o'lim ko'rsatkichlarining oshishiga sabab bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, muammoni faqat tibbiy choralar bilan hal qilib bo'lmaydi. Bu jarayonga davlat siyosati, ta'lim tizimi, ommaviy axborot vositalari va jamiyatning o'zi ham faol jalb etilishi lozim. Antibiotiklardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish, qat'iy nazorat tizimini joriy etish va ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash orqali ushbu global muammoni jilovlash mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Antibiotiklarga chidamlilik muammosi so'nggi yillarda ko'plab xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganilmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) o'z hisobotlarida antibiotik rezistentligini global sog'liq uchun eng xavfli tahdidlardan biri sifatida e'tirof etib, bu borada tezkor choralar ko'rish zarurligini ta'kidlaydi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, agar mavjud tendensiyalar davom etsa, yaqin o'n yilliklarda antibiotiklarga chidamli infeksiyalar sababli o'lim holatlari keskin ortishi mumkin.

Amerikalik olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish rezistent shtammlarning asosiy manbai ekani ko'rsatib berilgan. Xususan, L. Ventola (2015) o'z ilmiy ishida aholining o'z-o'zini davolashi, shifokor ko'rsatmasisiz dori qabul qilishi va noto'g'ri dozalar qo'llanishi rezistentlikni tezlashtiruvchi omillar ekanini asoslab bergan. Shuningdek, Davies va Davies (2010) antibiotiklarning kashf etilishi va ularga nisbatan chidamlilikning paydo bo'lishi tarixiy jarayon ekanini, ammo bugungi kunda bu jarayon misli ko'rilmagan tezlikda kechayotganini ta'kidlagan.

Yevropa olimlari tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar ham muammoning jiddiyligini tasdiqlaydi. Masalan, ECDC (Yevropa kasalliklarni nazorat qilish markazi) hisobotlarida shifoxona ichki infeksiyalarining katta qismi antibiotiklarga chidamli bakteriyalar bilan bog'liq ekani ko'rsatilgan. Bu esa davolash jarayonining murakkablashishiga va sog'liqni saqlash tizimiga tushayotgan iqtisodiy yukning ortishiga sabab bo'lmoqda.

MDH davlatlarida ham mazkur masala dolzarb hisoblanadi. Rossiyalik tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlar shuni ko'rsatadiki, aholining antibiotiklarni erkin sotib olishi va retseptsiz qabul qilishi rezistentlik darajasining oshishiga olib kelmoqda. O'zbekistonlik olimlar ham tibbiyot amaliyotida antibiotiklardan oqilona foydalanish bo'yicha qat'iy tavsiyalar ishlab chiqish zarurligini ta'kidlamqda.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili antibiotiklarga chidamlilikning ko'p omilli va murakkab jarayon ekanini ko'rsatadi. Ilmiy manbalar ushbu muammoni hal etish uchun global hamkorlik, qat'iy nazorat va innovatsion yondashuvlar zarurligini bir ovozdan e'tirof etmoqda.

NATIJA

Ushbu tadqiqot doirasida antibiotiklarga chidamlilik muammosining kelib chiqish sabablari, uning tibbiyot va jamiyat hayotiga ko'rsatadigan salbiy ta'siri hamda muammoni bartaraf etish yo'llari atroflicha tahlil qilindi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, antibiotiklardan noto'g'ri va nazoratsiz foydalanish rezistent mikroorganizmlarning paydo bo'lishi va tez tarqalishining asosiy omili hisoblanadi. Ayniqsa, shifokor tavsiyasisiz dori qabul qilish, davolash kursini to'liq yakunlamaslik va keng ta'sir doirasiga ega antibiotiklarni asossiz qo'llash bu jarayonni yanada jadallashtirmoqda.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, antibiotik rezistentligi nafaqat alohida bemor salomatligiga, balki butun sog‘liqni saqlash tizimiga jiddiy zarar yetkazmoqda. Kasalliklarning uzoq davom etishi, davolashning qimmatlashuvi, shifoxonada yotish muddatining ortishi va o‘lim holatlarining ko‘payishi ushbu muammoning bevosita oqibatlari sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shuningdek, iqtisodiy zarar ham sezilarli bo‘lib, davlat byudjetiga tushayotgan yuk yil sayin ortib bormoqda.

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, antibiotiklarga chidamlilikni kamaytirish uchun kompleks yondashuv zarur. Bunda tibbiyot xodimlarining mas’uliyatini oshirish, antibiotiklarni faqat shifokor retsepti asosida berishni qat’iy nazorat qilish, laboratoriya diagnostikasini keng joriy etish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, aholining tibbiy savodxonligini oshirish, infeksiyalar profilaktikasini kuchaytirish va yangi avlod antibiotiklarini ishlab chiqishga investitsiyalarni ko‘paytirish muammoni bartaraf etishda muhim omillar bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, antibiotiklarga chidamlilik muammosi global miqyosda jiddiy xavf tug‘dirayotgan bo‘lsa-da, ilmiy asoslangan, tizimli va hamkorlikka tayangan chora-tadbirlar orqali uning salbiy oqibatlarini kamaytirish va kelajak avlodlar salomatligini himoya qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST). *Antimicrobial Resistance: Global Report on Surveillance*. – Geneva, 2020.
2. Ventola C.L. *The Antibiotic Resistance Crisis: Causes and Threats*. – Pharmacy and Therapeutics Journal, 2015.
3. Davies J., Davies D. *Origins and Evolution of Antibiotic Resistance*. – Microbiology and Molecular Biology Reviews, 2010.

4. World Health Organization. *Global Action Plan on Antimicrobial Resistance*. – Geneva, 2019.
5. European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). *Antimicrobial Resistance in Europe*. – Stockholm, 2021.
6. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. *Antibiotiklardan oqilona foydalanish bo‘yicha klinik tavsiyalar*. – Toshkent, 2022.
7. Laxminarayan R. et al. *Antibiotic Resistance — the Need for Global Solutions*. – The Lancet, 2013.
8. Spellberg B., Guidos R. *The Epidemic of Antibiotic-Resistant Infections*. – Clinical Infectious Diseases, 2008.
9. CDC (Centers for Disease Control and Prevention). *Antibiotic Resistance Threats in the United States*. – Atlanta, 2019.
10. Walsh C. *Antibiotics: Actions, Origins, Resistance*. – ASM Press, 2003.